

בגעי ולקחיו של מפקד בריגדה

האימון והשתקפותו בשדה הקרב

גנ' לוי' ב. ולאדימירוב

„הנוהג של הקלות, ותרנות ופישוט בהכשרה לקרב — נזקו רב ועצום. שומה על המפקדים והמטות שבכל הדורים ללחום בתוקף נגד נטיות כאלה” — גנ' ב. ולאדימירוב.

החיילים, מיוגעים ומחוממים מהמסע, לא הרגישו תחילה בקור — שהגיע ל-20 מעלות מתחת לאפס ואף יותר מזה. הם התכרבלו על השלג, זה לצד זה, ונרדמו. אך הקור עשה את שלו. הוא עורר את החיילים, שמיד החלו תרים אחר אמצעי חימום. במזג-אוויר סגרירי נהגו להבעיר מדורות, אך אלה לא הביאו את המקווה. החיילים, שנאלצו מדי כמה דקות להתהפך כדי להפנות אל עבר האש את הצד האחר של גופם, לא יכלו ליהנות משינה אלא לסירוגין. הלוחמים לא ידעו להקים „אוהלים” מאולתרים ממוטות ומענפים של עצי-מחט, ואלה שהוקמו בכל זאת נשארו פרוצים לרוח ולא שמרו על חום המדורות. כך הפכה מנוחת-היום לעינוי מכלה-כוחות. בגלל הקור וחוסר השינה המתמידים, קרבו החיילים לאפיסת כוחות. כבר ביום החמישי למסע, כאשר עברה הבריגדה שלישי מן הדרך, נאלץ מפקד הקורפוס לדוח למפקדת הארמיה: „הדרך קשה. החיילים וגם הסוסים של הבריגדות ה-140 וה-137 מיוגעים יתר-על-המידה.”

אולי יותר נכון לומר, כי העייפות נגרמה לא כליכך בשל קשיי הדרך כמו עליידי היעדר תנאים מתאימים למנוחה ולשינה.

סגל הפיקוד, שהיה חסר-נסיון ביצירת תנאים כאלה, וגם — כאמור — לא היו בידו אמצעים כלשהם לחימום החיילים, הרגיש עצמו חסר-אונים. עיקר שימת הלב היתה שלא לזנוח את אלה המפגרים במסע, לבל יאבדו ולבל יקפיאם הקור. בכל אלה הורגשו עד מהרה תוצאותיהם של „גניח כי עשינו זאת”, של ההקלות והפישוט, שנהגו בהם קודם, בעת

בשנים שלפני פרוץ מלחמת ברה"מ-גרמניה ב-1941 רוחו צורות שונות של „הקלות” ושל ויתורים על תנאים מציאותיים בהכשרת הגייסות בצבא הסובייטי. היו מפקדים שאף התירו תופעות אלו ביודעין, משום שחששו מכל אירוע יוצא-דופן; אחרים נהגו כך בשל שמרנותם וקנאותם „מסורת שושלת-שה”; והיו אף כאלה, שפשוט לא הכירו דים את אופיה הצפוי של המלחמה העתידה. מה היו התוצאות? אעמוד עליהן להלן על-פי דוגמאות מספר מקרבותיה הראשונים של בריגדת-החי"ר העצמאית ה-140, שהייתי אז מפקדה.

הבריגדה אורגנה בסוף 1941, מתוך הסגל הסדיר של עוצבות אחרות, והיא חומשה וצוידה בכל הדרוש לה. בטחנו בהצלחותינו בקרב, וציפינו בקוצר-רוח לשעה, בה נישלח לחזית. בפברואר 1942 הגיעה הבריגדה לחזית לנינגרד. היא הועדה להשתתף, במסגרת קורפוס-החי"ר ה-4 של הארמיה ה-54, במבצע לובן (תחנה חשובה במסילת-הברזל אל מוסקבה, כ-45—40 ק"מ דרומית-מזרחית ללנינגרד).

תוצאות הפינוק

כדי לבוא במגע עם האויב, היה עלינו לבצע מסע-התקרבות ברגל, מהנהר הגדול וולכוב עד קורהחזית. נתיב זה עבר אז לאורך מסילת-הברזל פוגוסטיא — קירישי. חמישה-עשר לילות נעו היחידות בשטח מיוער-ביצתי, הרחק מכל מקום-ישוב. שלג עמוק התיש את כוחות החיילים. לאחר כל מסע-לילה הסתחרו היחידות למשך היום ביערות.

מתן אש - מתי ולאן

... לפנות ערב ירדה הטמפרטורה ירידה תלולה. כלילה נערכו הגדודים בשטח ההיערכות להתקפה. כ-150 מטר מקו המוצבים הקדמיים של האויב, והחיילים התחפרו בשלג. רבים - מיוגעים וסחוטים ממסע ההתקרבות הממושך והמפרך - נרדמו בורבמקום בעמדותיהם וישנו "כהרוגים".

האויב, בצפותו להתקפת-לילה, היה בכוננות מלאה. בהיותו חלש יותר מבחינה מספרית (לפני קורהחזית של הבריגדה נמצאו לא יותר משלוש פלוגות רובאים גרמניות), לא העז לפעול תוקפנית. זה הציל אותנו מתבוסה. אכן, קציני המפקדות של הבריגדה ושל הגדודים עשו להם ליל-שימורים "כתורנים" בתוך מוצבי פלוגות הרובאים. כדי לגלות בעוד מועד גיחת-פתע אפשרית של האויב.

עם שחר פתחו הגרמנים באש מקלעים ותחמקלעים. שני הצדדים, שהפרידה ביניהם רצועה של יער נמוך ושיחים צפופים, לא ראו זה את זה. על אף זאת ירו הגרמנים אש שוטפת לאורך כל הגורה, מבלי לחסוך בתחמושת.

פלוגות-הרובאים הסובייטיות, שלא הגיבו לירי היריב, רבצו תחתן. שתקה גם הארטילריה שלנו. האויב ניצל את אי-התגובה הזאת - והגביר בהדרגה את אשן האבידות ביחידות הסובייטיות רבו והלכו.

לא אחת נמסרו לגדודים הוראות מפקדת הבריגדה, לפתוח מיד באש-נגד. אך דבר לא יכול היה להוציא את האנשים ממצב של תדהמה לא מובנת בו היו שרויים. שוב נאלץ הפיקוד של הבריגדה לצאת אל הקו הקדמי, כדי לנקוט במקום את האמצעים הדרושים.

על השאלה: "מדוע אינכם יורים?" - השיבו חיילי אחת הפלוגות: "איננו רואים את המטרות". אך הרי גם האויב אינו רואה אתכם - ולמרות זאת יורה הוא. וגורם אבידות" - היה המענה שלנו לחיילים.

על אש-מטחים כלשהי - שנדרשה במפגיע בהוראות שהיו

בהתקפה

הכשרת הגייסות ללחימה (שגיאות אלה בהדרכה נעשו גם לפני פרוץ המלחמה).

ערכנו בחורף תרגילים עם גייסות, קיימנו מסעות, יצאנו למחנות-חורף - אך כל אלה נעשו תוך סידורי זהירות והגבלות מיותרים. לשעות לילה הופסקו, בדרך כלל, התרגילים. היחידות הוכנסו אז לנקודות-יישוב; החיילים נערכו בבתי-מגורים, וניתנה להם אפשרות לישון בשלוח בחדרים מחוממים. גם המזון היה סדיר, והחיילים קיבלו אוכל חם שהובא אל מגוריהם בעוד-מועד. באישורן של מנהלות התרגילים, רק המטות הם ש"לחמו" בלילות (שכן יחידות התחזוקה לא פעלו לפי המצב הטקטי של התרגיל, אלא נחשבו "גייטרי-ליות"). כאשר התעצם הקור, לא-פעם הופסקו התרגילים.

עם צאתן למחנות-חורף, סופקו ליחידות המתאמנות אהלים, שבהם תנור-ישדה מתפרקים. הן לא תורגלו בהקמת "אוהלים" מאולתרים של מקלעת ענפיה-אשוח הנשענת על מבנה של מוטות (זאת הסיבה, שיחידות הבריגדה ה-140 - וכמותן גם יחידות אחרות, נמצאו עתה בלתי-כשרות לערוך מסעות ארוכי-טוח בחורף). לוא היו בקיאות מקודם בהקמת אוהלי-ענפים מאולתרים בתנאי-חורף קשים, היתה מובטחת להן מנוחה בעת חניות-היום.

מאוחר יותר, כשכבר באו על החיילים צרות ותלאות בשפע, לימדום ההכרח להסתגל לכל המסיבות ולכל המצבים. אך לקח זה - לאיבול נלמד.

כיצד גילה האויב את היערכותנו

לאחר 19 יממות-מסע התרכונו יחידות הבריגדה ביער המרוחק המישה קילומטרים ממערך האויב.

שטח מישורי, יער צפוף וקשה-מעבר ומזג-אוויר סגרירי איפשרו ליחידות היערכות מוסתרת באופן מושלם. ובכל זאת, משתפסה יחידה זו או אחרת את הקטע שהועד לה, על אף שמירה קפדנית על כללי ההסוואה ועל אף הצבת האבטחה-הצמודה - מיד היה האויב מנחית עליה אש ארטילרית מדויקת. כדי למנוע אבידות, נאלצו היחידות במצבים כאלה לעבור למקומות אחרים. אך גם שם החלו לאחר זמן-מה להתפוצץ פגזי האויב. אותו הדבר עצמו מתרחש היה גם ביטעת התקדמות לקראת מגע עם האויב.

מוצב הפיקוד של הבריגדה ספג כרגיל את המנה היותר "הגונה". החילה לא הבין איש מאתנו את המתרחש כאן. כיצד מצליח האויב לגלות את היערכות כוחותינו? אך למעשה היה הדבר פשוט; הסיירים הגרמניים הסתננו לעומק המערך הסובייטי, במסוה של קשרים סובייטים - הם אשר דיווחו ברדיו או בזיקוקים, על מיקומן המדויק של יחידות וכיו"ב.

על אורחות-פעולה מעין-אלה של האויב היה ידוע עוד לפני התקפת הגרמנים על ברית-המועצות. לדעת - ידעו; למרות זאת, לא נעשה דבר כדי להילחם בסיירי האויב. שאננות זו הביאה בשנת המלחמה הראשונה נזק לא-מועט.

מגיעות אלינו מלמעלה — אי אפשר היה לדבר. טרטרם הבלתי פוסק של צרורות אש האויב החריש והשחיק את כל הפקודות. ברעש זה, שלא השתק אף לרגע, היה הכרח לזחול כמעט אל כל חייל בודד כדי להראות לו לאן לירות ולפקוד עליו לפתוח באש. הוחלט עלינו לתדרך תחילה את קציני מפקדות הבריגדה והגדודים — ולשלחם אל כל פלוגה ופלוגה, כדי שיארגנו במקום את ניהול האש.

היות שמלאכה זו נעשתה תחת אש האויב, נדרשו לא פחות מ-4-5 שעות, כדי למסור לכל חייל וחייל את משימתו. לא היה זה קל להדריך תחת אש-אויב ושויקת הכדורים את החיילים בנהגי-קרב אלמנטריים. רבים הם קציני הבריגדה ה-140 שלא חזרו ממלאכתם זו.

במהציתו השניה של היום החלו פועלים אי-יפה אי-שם מק- לעים בינוניים ומקלעים-קלים. אך, ככל שהתאמצו המפקדים, לא הגיעה אש-רגלים זו אל מידת העוצמה הדרושה. בכל- זאת, משהחלו מטרטרים גם המקלעים הסובייטיים, הורגשה ירידת-מה בתוקפנות הגרמנים.

אימון בלתי-מציאותי בקליעה

באימונינו שלפני המלחמה נערכו בדרך-כלל כל תרגולי הירי במטוחי-קבע המותקנים של הריגמנטים. מטרות-דמות, שבלטו בבירור על פני הרקע בשטח פתוח, היו מוצבות באותם מקומות עצמם. הן היו קשורות במערכת שלמה של מקלטים וחפירות-חריץ בהם הוסתרו מפעילי המטרות (שעליהם היה להעלותן ולגלותן ברגע הדרוש או להעלימן) והטלפוניסטים.

בהימצאם כל היום במטוח, הכירו החיילים היטב את כל מתקניו, וכמובן שאף לא אחד מצירופי המטרות והפעולות שנקבעו בתכניות האימונים היה יכול להיות בלתי-צפוי למתאמנים. כדי למצוא ולגלות מטרה — לא נדרשה להם יכולת מיוחדת.

אמנם נכון, כי בתרגולות מסוימות למקלעים לקחו בחשבון ירי אל מטרה המוסתרת מאחורי מסתור רחב, אך לתרגולות זו היתה משימה אחת, טכנית בעיקרה: לאמן את המקלעים לירות אש למטרות-רוחב, תוך כדי פיזור לכל קטע וקטע. זאת ועוד: את ההערכות להישגי אימוני-הירי נהגו לקבוע על פי הפגיעות במטרות-דמות לעומת כמות התחמושת שנורתה. ככל שנפגעו מטרות רבות יותר ונורתה פחות תחמושת, כך גבהה הערכת הירי.

בסיכומי-שלי-דבר: אימנו קלעים שיהיו מסוגלים לקלוע במדויק אל מטרות הנראות היטב — אך לא הורגלו לצפות אחר שדה הקרב והמתרחש בו, ולכן לא היו מסוגלים לנהל אש כלפי אויב מוסתר. זו היתה הסיבה לכך, שבשעת קרב לא ירו כל עוד לא ראו מטרה, על אף שהאויב שמאחורי מסתור- היער הצליף בהם באש ככלי-יכולתו.

הוברר עוד כי התמונה של קרב פנים-אל-פנים עם האויב, כפי שנהגו קודם-לכן לתארה, לא תאמה בדברים רבים את מציאותו של שדה-הקרב. מקו ההתחלה-להתקפה שלנו נראה האויב אך לעתים רחוקות, אפילו כשהוא נמצא בשטח פתוח. בהיסתרו בחפירות, השתמש הוא היטב בהסוואה שלו, ירה מאחורי מחסות ומסתורים מלאכותיים או טבעיים והש- כיל לנצל עמדות-בריה.

רבים מאתנו עדיין לא הבינו אז, כי בתנאים הנוכחיים, במצב רויה של נשק אוטומטי בגייסות, טמון עיקר עוצמתה של האש-הרגלית בריכוזה הכמותי ובצפיפותה הגדולה; ועוד לא הבינו, כי המשימה העיקרית של התוקף היא שלא לתת למגן „להרים את הראש” — ולהחזיקו במצב זה עד לרגע בו יגיעו המסתערים ממש עד לחפירות עצמן (הרי משום כך, המעשה הנכון היה לקיים אש מתוך תנועה ממק- לעים קלים ותת-מקלעים — גם בשעת ההסתערות על הקו הקדמי וגם בשעת הקרב בעומק מערך-ההגנה).

גם בתחום הכשרתה של הארטילריה לתפקידה בקרב לקינו לא-מעט בשל פישוטים, שבגללם לא התקרבה דיה אל מצי- אות-הלחימה הצפויה. הליקוי העיקרי התבטא בבחירה בלתי- נכונה של שטחי-אימונים. לפי הנטייה המקובלת — כאשר הוטל על התותחנים לתרגל נושאים בתחום קרב-ההתקפה, נהגו לערוך את הפעולות בשטח שהיה נוה לתוקפים. לעומת זאת, כאשר עברו לעסוק בהגנה — ניתן לצד המגן שטח, שיהיה נוה בשבילו מבחינה טופוגרפית.

במצבים כאלה, תמיד היו למפקדי יחידות הארטילריה תנאים נוחים להקמת עמדות תצפית יעילות, שמהן ניתן היה לצפות היטב על האויב לעומק רב. איכון המטרות, הטיווח והאש- לתכלית — כולם התנהלו בתנאים כאלה ללא קשיים כלשהם. משום כך לא רכש סגל הפיקוד את ההרגלים והיכולת הדרושים לפעולה בתנאים מסובכים וקשים.

טיווח הארטילריה לפי שמיעה

עכשיו היתה העת להפעיל את הארטילריה והמרגמות. שעת ה-„ש” לפתיחת האש קרבה ובאה — והתותחנים עדיין לא בחרו לעצמם עמדות תצפית, ועדיין לא הוכן דבר לקראת הירי; הם נמצאו במצב של מין אובדן-עשתונות. עמדה לפנינו השאלה, כיצד — בתוך סבך-צמחיה רצוף, וכשאינ רואים כלל לא את האויב ולא את התפוצצויות הפגזים, לארגן בכל זאת את שיתוק מערך-ההגנה. בשנים שקדמו למלחמה לא נזדמן לנו לבצע אימוני-ירי במסיבות מעין-אלה. טרם ניתנו הוראות, הובה היתה עלינו-עצמנו לפתור בעיה זו. הזמן לא המתין לנו; ולכן, לאחר עיון קצר, הגענו אל הפתרון הבא: על מפקדי סוללות-התותחנים ועל מפקדי פלוגות- המרגמות להצטרף אל מפקדי היחידות המסתערות-המסתייעות בקויה-התחלה שלהם — ומשם לערוך טיווח-לפני-שמיעה, כדי שלא לפגוע בחי"ר שלנו, הומלץ לטוח את כלי-הנשק בהגבהה גדולה יותר — באופן שהפגזים יתפוצצו מאחורי קו-המוצ- ביים-הקדמי של האויב. אחרי כן, בהקטינם בהדרגה את הטוח, היה עליהם לקרב את האש אל הקו הקדמי של האויב, שהשתרע במרחק כ-150-200 מטר משטחי הירי ערכות של חיל-הרגלים שלנו. מילויה של משימה זו הוקל במשהו על ידי כך, שאותו יום כמעט שלא ירו הגרמנים אש ארטילרית בגזרת ההתקפה של הבריגדה; שכן, תודות לכך, יכלו מפקדי הסוללות לשמוע היטב את התפוצצויות הפגזים שלהם — ולטוח לפיהם את האש.

ברור, כי זו לא היתה בבחינת אש אל מטרות-נקודה, אלא

אל מטרת-שטח. בתנאים אחרים לא היתה ודאי אש כזו נותנת תוצאות; אך במקרה המתואר גרמה אש הארטילריה שלנו אבידות כבדות לאויב — כיון שחייליו התגוננו מאחורי תל-שלג, שלא הגן עליהם בפני הרסיסים הבאים מן הצד ומן העורף. השתכנענו בכך לאתר שכבר נפרץ מערך-ההגנה שלהם — ויכולנו לראות את הנפגעים מוטלים בעמדותיהם. במצב מורכב וקשה לא-פחות מצאו עצמם צותיהם של התור-תחים ה"ג"ט בני 45 ה"מ"מ. את המטרות לא ראו ותששו פן ייפגעו מפגזיהם הם, שעה שאלה יפגעו בגזעי עצים ובענפי-הם; ועל-כן החליטו, כי ביצועו של הירי איננו אפשרי — וישבו באפס-מעשה, בהפסידם זמן יקר. גם כאן מוכרחים היינו להשקיע יגיעה רבה, עד שעלה בידינו לארגן אש בכינון ישיר.

★

משך כל יום ה"ע", וכן כמחצית היום שלאחריה, הושם הדגש על הכנת ההתקפה וארגונה, וכן על אימון אנשי היחידות בניהולה של אש בתנאי שטח יערי-ביצתי. הגרמנים פחותים היו בהרבה במספרם מאתנו; אך בנצלם את הוסר-הנכונות שלנו, מצאו סיפק להעתיק ולהביא כוחות מן הגזרות האחרות וחיוקו את הגנתם במידה ניכרת. כש-לבסוף עברו יחידות הבריגדה להסתערות, קיבל האויב את פניהן באש שהוכנה היטב. יחידותינו הצליחו לפרוץ דרך אש אכזרית זו ולהבקיע את קו-ההגנה הראשון. אך החיילים הסור-בייטיים כה הודהמו על-ידי האבידות הכבדות, עד שמפקדת הבריגדה נאלצה לעצור זמנית את ההתקפה, כדי להשליט סדר ביחידות.

קרוב זה נחרט בזכרוני כאחד הקרבות הבלתי-מוצלחים ביותר. מחמת אימוץ-שדה קלוש, נגרמו לנו אבידות מיותרות, שלא היתה להן הצדקה כלשהי. בשדה הקרב התגלו הליקויים שלנו — כל מה שלא נעשה עד הסוף ובאופן מציאותי בעת הכנת הגייסות ללחימה.

פיוני ופגעים

מספר מלים על העזרה הרפואית בקרב. גם בקרב הראשון שתואר כאן, וגם בקרבות שלאחריו משך 1942, קצרה ידן

של תחנות-האיסוף הגדודיות של הבריגדה למלא את המוטל עליהן. בשל מיעוט האנשים והציוד, לא היו מסוגלות לבצע את כל העבודה הגדולה והקשה אשר עולה רבץ עליהן בשעת הקרב. מלבד זאת: בדרך-כלל לא ירעו החובשים כיצד לשאת ולפנות נפגעים תחת אש. הם עבדו במסירות-נפש ובהקרבה-עצמית, בהתעלמם מכל הקשיים והסכנות, אך בשל אימונם הלקוי, נהרגו רבים מהם לא-פעם יחד עם אלה שאותם ניסו להציל.

לקח המלחמה הוכיח, כי החייל הולך לקרב בבטחון-יתר, כאשר הוא בוטח שלא יטשוהו בשדה-הקרב אם ייפצע. והנה, בשנה הראשונה של המלחמה נפתרו לרוב בעיות פיוני הנפגעים משדה-הקרב באופן שעירער ודאות זו.

בתרגילים טקטיים אין בדרך-כלל נפגעים — ומשום כך לא טיפלו בתרגילים אלה בצד זה של הענין. באימון הפרט לימדו את החיילים כיצד להגיש עזרה-ראשונה — לבצע חבישה פשוטה-ביותר, לשים סד וכיוצא-באלה. וכיון שמקצוע החובש נחשב היה כמקצוע קל ופשוט, נבחרו לתפקיד זה חיילים שלא הצליחו לתפקידים קרביים, חיילים שכושרם הגופני נמוך.

כיום החלו להקדיש בצבא הסובייטי שימת-לב יתרה להכשרה הרפואית של הפרט. גישה זו נכונה. הכרחי לאמן כל חייל וחייל בנשיאת פצועים ובפיוניים משדה-הקרב; ואת הקצין — הכרח ללמד כיצד לארגן מלאכה קשה ומורכבת זאת. ובאשר לחובשים — לדעתנו, יש לבחורם דוקא מקרב החיילים הטובים ביותר. עליהם להיות בעלי כושר גופני רב, כושר-סבל, זריזות ואומץ-לב; עליהם לדעת לתפוס מחסות ומסתור, להסתוות כראוי ולהיטיב לנוע בוחילה. אם יקוימו אלה — לא יהיו עוד מטרות נוחות לכדורי האויב — וודאי שיצילו חייהם.

סיכום

אמנות המלחמה מתפתחת ללא-הרף (ויחד עם השינויים באמצעי הלחימה משתנים אורחי ניהול הקרב). יש לנתח באופן יסודי וביקורתי את לקחי המלחמה שמאחורינו — להשתמש כיאות בכל המועיל ולחסל כל דבר שאינו נחוץ עוד, כל מה שנתישן.

כדי לארגן את הכנת הגייסות ארגון נכון ותכליתי, הכרחי-ראשית-כל להעמיק ולהחדיר את מחשבתנו לתוך מהותה ואופייה של הלחימה בת-זמננו; ואגב הס' תגלות מחמירה ללחימה זו, לאמן ולחנך את הגייסות ללא כל מיני "כביכולים", "נניחים" ופישוטים. שכן, שידוד-מערכות באימוננו, ותיקונם של ליקויים ושגיאות, אם ייעשו בשדה הקרב — יעלו לנו במחיר ובקורבנות רבים מדי, שלא יהיו אלא קורבנות שוא.

